

Didaktické zásady a principy uplatňované v jazykovém vzdělávání dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole

1. Postupnost

Začněte snadnými pokyny z denního režimu v mateřské škole, na které může dítě reagovat i bez aktivního použití jazyka. Dítě se učí další jazyk podobně jako mateřský. Nejprve dlouho poslouchá, pak reaguje beze slov a postupně se rozmluví.

Postupujte od jednoduchého ke složitějšímu, od blízkého ke vzdálenému, od konkrétního k abstraktnímu, od obecného k zvláštnímu.

2. Porozumění

Chcete-li účelně komunikovat s dítětem, musíte mít zpětnou vazbu a průběžně zjišťovat, jestli dítě rozumí. Pokuste se ve spolupráci s rodiči a s využitím komunikačních kartiček vysvětlit dítěti, že nám má dá vědět, kdykoli nebude něčemu rozumět, aby se nebálo zeptat, pokud nerozumí.

3. Názornost

Poskytujte dítěti co nejvíce vizuální podpory (mimika, gesta, objekty, obrázky, videa...). Názornost pomáhá udržet pozornost a napomáhá učení. Co dítě slyší a zároveň vidí nebo dělá, to si lépe zapamatuje. Snažte se vše komentovat. Komentujte vše, co dítě dělá. Propojte hru, práci a všechny aktivity a činnosti dítěte s jazykem.

4. Aktivita

Využívejte vhodné motivační prostředky tak, aby dítě mělo k prováděným aktivitám kladný vztah. Vycházejte z oblíbených aktivit dítěte, jeho zálib a zájmu. Učením se nového jazyka prostřednictvím zájmů dítěte se může zvýšit motivace k jeho užívání.

Nejlepší způsob, jak se naučit nový jazyk, je prostřednictvím interakcí. Komunikujte s dítětem a podporujte ostatní děti ve třídě ke komunikaci s dítětem s odlišným mateřským jazykem.

Aby dítě bylo aktivní, musí mít příležitost k samostatnému myšlení, samostatné práci a vlastnímu projevu.

5. Soustavnost

Systematicky navazujte na již osvojenou slovní zásobu tak, aby si ji dítě logicky rozšiřovalo a doplňovalo. Nové poznatky se musí opírat o předchozí a tvořit základnu pro následující.

6. Trvalost

Trvalé zapamatování vyžaduje opakování, procvičování, aplikaci a postupné uvedení naučeného do systému. Opakujte stejné pokyny, instrukce, fráze, vybranou slovní zásobu a slovní spojení. Využívejte a opakujte rýmy, melodie, rytmizaci říkadel. Dítě se učí opakováním, využívá mechanickou paměť.

7. Spojení teorie s praxí

Snažte se o spojování nových vědomostí a jazykových dovedností s jejich praktickým využitím. Nové poznatky jsou vyvozovány a získávány z praxe, tedy ze zkušeností s konkrétními komunikačními situacemi.

8. Zjednodušení jazyka

Snažte se o používání jednoduchého a pro dítě srozumitelného jazyka, preferujte krátké věty. Nezařadujte dítě obsáhlým výkladem, popisem a bohatostmi jazyka, ale naopak vše jazykově i obsahově zjednodušte. Nepoužívejte zdvořilost, slang a méně frekventované výrazy, snažte se důsledně užívat spisovnou češtinu. Pečlivě vybírejte texty písní, říkadel, pohádek a básní, mnohé obsahují pro dítě nesrozumitelné jazykové výrazy nebo archaismy.

Spolu s ostatními pedagogickými i nepedagogickými pracovníky v mateřské škole sjednoťte používaný slovník.

9. Zřetelnost jazykového projevu

Mluvte přiměřeným tempem (ani příliš rychle, ale ani příliš pomalu), dostatečně nahlas, pokud je to možné, nemluvte z velké vzdálenosti a omezte okolní hluk. Dodržujte frázování řeči a správnou intonaci.

Dbejte na správnou výslovnost a artikulaci, snažte se, aby vám dítě vždy vidělo na rty.

I odezírání řeči doprovázené gesty a mimikou pomáhá dítěti porozumět. Dítě také získává vizuální informaci o pohybu mluvidel.

10. Pozitivní zpětná vazba a hodnocení

Dávejte důraz na pozitivní zpětnou vazbu, která motivuje dítě k dalšímu učení. Oceňujte i drobné pokroky a jakoukoli snahu o komunikaci (verbální i neverbální). Soustřeďte se nejprve na obsah a srozumitelnost sdělení, postupně i na jeho správnost. Možné chyby opravujte parafrázováním s citlivým důrazem na žádoucí změnu. Vyhněte se výsměchu souvisejícímu s chybováním nebo nepřesností v řeči jak ze strany pedagogických pracovníků, tak ze strany ostatních dětí.

11. Diferenciace úkolů

Mějte stále na paměti jazykovou úroveň všech dětí a podle ní komunikujte, kladte různě obtížné otázky a zadávejte úkoly a instrukce tak, aby se žádné dítě necítilo vyčleněné z kolektivu a každé mělo šanci na porozumění.

12. Kulturní kontext

Seznamte ostatní děti a pedagogické i nepedagogické pracovníky v mateřské škole se správnou výslovností jména dítěte. Jeho jméno nepočtešťujte ani nekomolte.

Zajišťujte respektování odlišných kulturních prostředí a podmínek, ze kterých dítě do mateřské školy přichází.

Kdykoli je to vhodné, propojujte aktivity a činnosti s kulturou a jazykem dítěte s odlišným mateřským jazykem (knihy, hračky, jídlo, zvyky, hudba...). Spolupracujte s rodinou dítěte, snažte se zapojit rodiče do akcí školy.

Naučte se pár slov a frází v mateřském jazyce dítěte a jeho rodiny. Například přivítání v rodném jazyce bude projevem vstřícnosti a otevřenosti, zájmu a respektování jejich kultury a odlišného jazykového zázemí.

13. Trpělivost

Vždy dejte dítěti dostatek času na komunikaci, na výběr komunikační kartičky, na zformulování svého vyjádření. Buďte trpěliví a čekejte. Když dítě vypráví, aktivně mu naslouchejte a v konverzaci nebudte dominantní.

Tiché období může u introvertnějších jedinců trvat i rok. Pokud nemluví, neznamená to, že se v češtině nezdokonalují. Pasivní znalost jazyka je zpravidla na vyšší úrovni než aktivní znalost.

Osvojování jazyka je náročný, dlouhodobý a komplexní proces, který vyžaduje dostatečné množství podnětů, interakcí při komunikaci, kvalitní mluvní vzory a čas. Dítě s odlišným mateřským jazykem potřebuje vaši pedagogickou podporu v mateřské škole s cíleným systematickým jazykovým rozvojem. Důsledná aplikace uvedených didaktických zásad a principů by měla usnadnit a zefektivnit vaši práci.

Nezapomínejte, že stejně jako u všech ostatních dětí je potřeba také u dítěte s odlišným mateřským jazykem směřovat k celkovému rozvoji jeho osobnosti, k podpoře tělesného rozvoje a zdraví, k jeho osobní spokojenosti a pohodě.

Přejeme vám i vašim dětem hodně úspěchů a radosti ze společné práce.